

Samenwerkingsverbanden passend onderwijs

Hoe ziet de samenwerking eruit in de praktijk?

Schoolbesturen en scholen werken samen in de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, om kinderen en jongeren de ondersteuning te kunnen bieden die zij nodig hebben. Hoe krijgt deze samenwerking vorm? Door het land heen zijn er veel verschillen. Drie samenwerkingsverbanden aan het woord.

ZOUT: nauwe samenwerking bevordert inclusie

In swv Zuidoost-Utrecht (ZOUT) werken 29 schoolbesturen samen aan passend onderwijs voor 17.379 leerlingen in de gemeenten Bunnik, De Bilt, Utrechtse Heuvelrug, Zeist en Wijk bij Duurstede. Er zijn 78 basisscholen, inclusief drie scholen voor speciaal basisonderwijs, ondersteund door drie onderwijsvoorzieningen vanuit het speciaal onderwijs.

René Flippo (directeur swv PO Zuidoost-Utrecht (ZOUT)): 'Onze scholen staan voor inclusiever onderwijs voor alle leerlingen die in de buurt wonen. Zo kunnen zij in hun eigen omgeving opgroeien, vriendschappen sluiten en onderdeel zijn van de diversiteit die onze samenleving eigen is. Dit is een gemeenschappelijke opdracht van basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs.'

René Flippo

Wat is kenmerkend voor jullie samenwerkingsverband: het schoolmodel, expertisemodel of hybridemodel (zie kader hieronder) En waarom?

'ZOUT heeft een hybride model. De besturen ontvangen middelen voor de zorgplicht van hun scholen ten aanzien van de basisondersteuning en de extra ondersteuning. De besturen zien passend onderwijs als gemeenschappelijke opdracht. Daarom hebben zij geïnvesteerd in voorzieningen voor alle scholen en alle leerlingen in de regio. Allereerst is er Team ZOUT. Dit team staat de basisschool en de leraar desgewenst bij met expertise en kennis en is een *critical friend*. De ondersteuning is gericht op structurele versterking van het handelingsvermogen van de reguliere school, die zo op eigen kracht verder kan. Immers: met sterkere scholen kunnen meer leerlingen thuisnabij naar school

Modellen

Samenwerkingsverbanden kunnen op verschillende manieren hun budget voor de ondersteuning van leerlingen verdelen. In de praktijk zien we de volgende modellen:

- *het schoolmodel: het geld wordt verdeeld onder scholen (besturen) op basis van leerlingaantal;*
- *het expertisemodel: het geld gaat (grotendeels) naar voorzieningen van het samenwerkingsverband zelf;*
- *het hybridemodel: een mix van elementen uit de hiervoor genoemde modellen.*

en kan het inclusievere ideaal dichterbij komen. Hiernaast is er geïnvesteerd in twee tijdelijke voorzieningen. Buitenkans is er voor leerlingen voor wie het goed is even in een kleinschalige omgeving onderwijs te volgen om daarna naar school terug te gaan. Sinds begin 2023 hebben we Volare: een onderwijszorgarrangement voor hoogintelligente kinderen met een meervoudige ondersteuningsbehoefte.'

'Team ZOUT is een critical friend'

Op welke manier werken jullie samen met scholen? Hoe geven jullie de relatie met scholen vorm? Wat gaat goed, wat kan beter?

'We werken op verschillende manieren met scholen samen. We hebben klankbordgroepen van directeuren basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs. Waar nodig, vragen we leraren, ib'ers en directeuren mee te denken over specifieke onderwerpen. Dat hebben we intensief gedaan bij onze recente afspraken over de basisondersteuning en het format voor het schoolondersteuningsprofiel.

De scholen doen geregeld een beroep op de expertise van Team ZOUT. Het team kan ook helpen bij (dreigende) thuiszitters en in complexe situaties een overbruggende rol spelen. Het team houdt bovendien spreekuur. Scholen kunnen dan laagdrempelig sparren of een vraag voorleggen.

Sinds begin dit jaar hebben we vanuit het samenwerkingsverband per gemeente een vaste contactpersoon voor de scholen. Het streven is dat de contactpersonen ook samenwerken met wijkcentra, CJG en de wijk. Zo kan, met de scholen, eerder zicht ontstaan op vragen rond kinderen (preventie!). Indien nodig kan er meer integrale hulp ingezet worden. Ook kan de beoogde wisselwerking tussen praktijk en beleid beter gestalte krijgen: het schoolcontact kent de scholen en wat er speelt. Zo kan het samenwerkingsverband beter luisteren en zijn beleid op de praktijk richten.'

Hoe stimuleren jullie de samenwerking tusschen scholen? Waarom zo?

'De besturen hebben afgesproken dat hun scholen nauwer samenwerken in de wijk, elkaars expertise kennen én gebruiken. Het moet normaal worden dat scholen elkaars leerlingen overnemen. We werken daarom toe naar zogenoemde lokale netwerken. Team ZOUT, jeugdhulp en het gespecialiseerde onderwijs sluiten daarop aan. De overtuiging is dat zo meer leerlingen thuisnabij naar school kunnen. In de praktijk wordt al veel samengewerkt; de lokale netwerken zullen de komende periode moeten groeien. Inhoudelijk organiseert het samenwerkingsverband studiemiddagen. Een vast onderdeel daarvan is het

Jetta Spaanenburg

onderlinge gesprek. Deze studiemiddagen worden goed bezocht.

Twee keer per jaar treffen betrokkenen, zo mogelijk ook van buiten het onderwijs, elkaar bovendien tijdens netwerkbijeenkomsten. Deze twee jaar gaan die over jongste kinderen en hoogbegaafdheid.

Onze nieuwsbrief informeert over wat scholen doen en dient zo mede ter inspiratie.'

SWV Utrecht PO: gewoon doen wat nodig is

In de gemeente Utrecht werken achttien schoolbesturen samen aan passend onderwijs voor 31.000 leerlingen van 131 scholen (waarvan vier scholen voor speciaal basisonderwijs en zes scholen voor speciaal onderwijs) in het SWV Utrecht PO (29,4 fte).

Jetta Spaanenburg (directeur-bestuurder SWV Utrecht PO): 'Stedelijk hebben we een visie op de sterke basis geformuleerd. De kern van deze visie is dat de Utrechtse basisscholen zich inspannen om een optimale en ononderbroken brede ontwikkeling van alle kinderen te realiseren, waarbij zij zo regulier en zo thuisnabij mogelijk naar school gaan. De onderwijsbehoeften van leerlingen zijn voor de schoolteams leidend voor de inzet van (basis)ondersteuning. Daarbij wordt ook afgestemd op de ondersteuningsbehoeften van leraren en ouders om te kunnen voorzien in deze onderwijsbehoeften van leerlingen. Deze visie is uitgewerkt in 25 afspraken.'

'Stedelijk hebben we een visie op de sterke basis geformuleerd'

Wat is kenmerkend voor uw samenwerkingsverband: het schoolmodel, het expertisemodel of het hybridemodel? En waarom?

‘SWV Utrecht PO werkt vanuit het expertisemodel. Onze consulenten hebben een achtergrond in onderwijs en/of jeugdhulp. Het zijn met name orthopedagogen en schoolpsychologen, die zijn verbonden aan scholen in de wijk. De consulenten denken met de school en ouders mee over het passend handelen van leraren bij een specifieke ondersteuningsvraag van een leerling of cluster leerlingen. Wanneer de sterke basis voor een leerling – of een cluster leerlingen – tijdelijk ontoereikend blijkt, kan de school een ‘arrangement extra ondersteuning’ aanvragen. De consulenten arrangeren zelf, handelingsgericht, dicht bij de scholen, de ouders en de leerlingen. Arrangementen zijn, zoveel als mogelijk, gericht op het versterken van de leraar en de school.’

‘De consulenten arrangeren zelf, handelingsgericht’

Op welke manier werken jullie samen met scholen? Hoe geven jullie de relatie met scholen vorm? Wat gaat goed, wat kan beter?

‘Eerder noemde ik het al: de afspraken die we stedelijk maakten over de sterke basis op de scholen. Deze afspraken zijn in samenwerking met alle achttien schoolbesturen tot stand gekomen. We bewegen ons in de samenwerking voortdurend in het grensgebied tussen de sterke basis en extra ondersteuning. De term grensgebied is hier bewust gekozen. Die laat ruimte voor maatwerk en benadrukt dat we ons met elkaar inspannen voor de sterke basis. Ook als een school een vraag stelt die binnen de sterke basis valt, denken we mee, zodat het de school een volgende keer zelf lukt. We ontmoeten iedere individuele school eens per twee jaar in een samenwerkingsgesprek, waarin we met

Michael Slot

elkaar bespreken hoe we de samenwerking kunnen versterken. Dit doen we aan de hand van datatrends op de school en in de wijk. En we kijken wat het leereffect is geweest van onze ondersteuning.

We werken in Utrecht vanuit de kernpartneraanpak. Dit betekent dat de vier kernpartners – het samenwerkingsverband, de jeugdgezondheidszorg, de buurtteams en Leerplicht – samen om de school heen staan en aansluiten op de ondersteuningsmogelijkheden van de school. Daarnaast werken we voortdurend samen met de scholen om te leren van wat we doen. En ook om plannen te maken om nog beter te kunnen doen wat nodig is voor ieder kind. Voorbeelden hiervan zijn de werkgroepen Sterke Basis, Verbinding Regulier-Speciaal, Het Jonge Kind, PO-VO en Nieuwkomers. En de directie-overleggen s(b)o en de Werkveldraad: een kwartaalbijeenkomst waarin alle schoolbesturen vertegenwoordigd zijn door een beleidsadviseur, ib'er of schoolleider.’

Hoe stimuleren jullie de samenwerking tussen scholen? Waarom zo?

‘Het samenwerkingsverband ziet voor zichzelf een belangrijke taak in het stimuleren, verbinden en inspireren als het gaat om samenwerken. Kennisdeling is belangrijk voor ons. Op verschillende manieren organiseren wij momenten waarop kennis delen en elkaar ontmoeten centraal staan. Zo hebben wij jaarlijks twee keer een Stedelijk IB-netwerk, waar we met gemiddeld 150 intern begeleiders, kwaliteitscoördinatoren en consulenten van het samenwerkingsverband samenkomen. Dit jaar staat de route naar inclusief onderwijs centraal tijdens de bijeenkomsten. Verder organiseren we ook twee keer per jaar, in samenwerking met onze kernpartners, lerende netwerken. Hierin ontmoeten verschillende professionals vanuit onderwijs en jeugdhulp elkaar in de wijk en verdiepen zij zich in thema's. De eerdergenoemde Werkgroep Sterke Basis heeft als ambitie om scholen zicht te laten krijgen op elkaars expertise en daar vanzelfsprekend gebruik van te laten maken.’

VO2101: geen kind tussen de wal en het schip

Samenwerkingsverband Fryslân-Noard (VO2101) is het samenwerkingsverband passend onderwijs voor voortgezet onderwijs in het noorden van Friesland, met een kantoor in Leeuwarden. Bij het samenwerkingsverband zijn elf schoolbesturen met meer dan dertig scholen in negen gemeenten (inclusief de Waddeneilanden) aangesloten.

Michael Slot (consulent SWV Fryslân-Noard):

‘Het belang van de jongere staat bij ons zoveel mogelijk voorop. Wij vinden het belangrijk dat elk kind zo goed en zo passend mogelijk onderwijs krijgt. We werken toe naar inclusiever onderwijs in de vorm van scholen met

een “verbrede toegangspoort”. Daarbij gaan we meer en meer van leerplicht naar leerrecht. Dat doen we onder meer door niet over maar samen met leerlingen en hun ouders beslissingen te nemen.’

Wat is kenmerkend voor jullie samenwerkingsverband: het schoolmodel, expertisemodel of hybridemodel?

En waarom?

‘Wij werken volgens het hybridemodel. De schoolbesturen ontvangen middelen vanuit het samenwerkingsverband om de basis en extra ondersteuning binnen hun scholen vorm te geven. Bovenschools beschikt het samenwerkingsverband over een Expertisecentrum (EC) en een orthopedagogisch didactisch centrum (OPDC). Binnen het EC zijn orthopedagogen, psychologen, consultants passend onderwijs en leerspecialisten, waaronder specialisten begaafdheid, werkzaam. Zij ondersteunen de scholen en werken vooral vraaggestuurd. Het OPDC is er voor jongeren die tijdelijk extra ondersteuning nodig hebben op een plek buiten hun school. Daarnaast bekostigt het samenwerkingsverband, samen met de betrokken gemeenten en schoolbesturen, een aantal collectieve Onderwijszorgarrangementen (OZA’s) voor leerlingen met complexe problematiek. Twee van deze OZA’s, de Einstein Class van de AMS in Franeker en de Maatwerkklas van PJ Impulse Kollum, maken deel uit van de landelijke Experimentregeling OZA.’ (In dit experiment geeft de minister ruimte om af te wijken van wetgeving op het gebied van onder andere onderwijstijd en onderwijslocatie. Zo kunnen scholen en andere organisaties meer maatwerk bieden aan kinderen met een complexe ondersteuningsbehoefte, red.).

‘Een belangrijke samenwerkingspartner is het RMC’

Op welke manier werken jullie samen met scholen? Hoe geven jullie de relatie met scholen vorm? Wat gaat goed, wat kan beter?

‘We werken samen op diverse manieren en op alle niveaus. Op leerlingniveau zijn we betrokken bij het zorg- of ondersteuningsoverleg op school, en bij individuele casuïstiek. Onder leiding van het samenwerkingsverband vindt er gestructureerd overleg plaats op niveau van de zorg- en ondersteuningscoördinatoren, met de schoolleiders en de bestuurders. Daarnaast organiseren we regelmatig bijeenkomsten met het oog op kennisdeling. Hierbij agenderen we thema’s, zoals: maatwerk (in samenwerking met de onderwijsinspectie), de samenwerking tussen onderwijs en zorg (met Bert Wienen) en hoogbegaafdheid (onder andere een ouderbijeenkomst, met Tessa Kieboom). Een belangrijke samenwerkingspartner in de regio is het Regionale Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC) en dan met name de afdeling

Leerplicht. De goede samenwerking tussen scholen, Leerplicht en samenwerkingsverband zorgt ervoor dat we de (dreigende) thuiszittende leerlingen goed in beeld hebben. Hierdoor proberen we thuiszitten zo veel mogelijk te voorkomen. Als het toch gebeurt, proberen we om binnen drie maanden een onderwijs- en/of zorgaanbod te hebben voor de leerling, met als doel een (volledige) terugkeer naar onderwijs. Ook met de collega-samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs in de provincie is er een goede samenwerking. Zo zijn we samen bezig met het opzetten van een provinciaal Ouder- en Jeugdsteunpunt.

Zorgelijk momenteel is dat de enige vso-locatie voor cluster 4 in onze regio een volverklaring heeft. Gelukkig slagen we er met elkaar in om goede maatwerkoplossingen te vinden voor individuele leerlingen en blijft de wachtlijst – tot nu toe – mede daardoor beperkt. We kunnen nog een verbeterslag maken door beter in beeld te krijgen hoe de basisondersteuning nu is in de klas en hoe de extra ondersteuning gefaciliteerd wordt door scholen. Bij dat laatste is de samenwerking met de negen gemeenten ook erg belangrijk. Al kan die op sommige punten wel beter. De scheidslijnen zijn lastig: wie bekostigt wat? En wat de expertise betreft: ook zij kampen met een personeelstekort.’

‘Scholen delen de ervaringen met hun innovatieve trajecten’

Hoe stimuleren jullie de samenwerking tussen scholen? Waarom zo?

‘Met name door het aanbieden van verschillende vormen van elkaar ontmoeten: via de kennisplatforms en de themabijeenkomsten. Wij faciliteren hiermee dat professionals elkaar weten te vinden en elkaar ondersteunen. Samenwerking kan altijd beter, maar ik zie wel een positieve trend. Bijvoorbeeld in het enthousiasme waarmee scholen intekenen op themabijeenkomsten. Twee keer per jaar delen de scholen tijdens een aparte bijeenkomst ook de ervaringen met hun innovatieve trajecten. Dat is erg inspirerend.’